

İMAM BUHARİ'NİN VE ŞEYHLERİNİN İ'TİKADI

HAZIRLAYAN

EBU MUHAMMED SELEFY

MUVAHHİD YAYINLARI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla...

İmam Buhari *Rahimehullah* Akide hakkındaki bu risalenin girişinde şöyle demektedir:

“Hicaz, Mekke, Medine, Küfe, Basra, Vasıt, Bağdad, Şam ve Mısır ilim ehlinde binden fazla kişi ile karşılaştım. Onlarla birkaç yıl aralıkla defalarca, sonra yine defalarca görüştüm. (...) Bunların ismini vermekle yetinmemizin sebebi sözü kısa kesmek ve uzayıp gitmemesi içindir. Ben onlardan herhangi bir kimsenin aşağıda kaydedeceğim hususlarda farklı bir kanaate sahip olduğunu görmedim.”

İMAM BUHARİ'NİN VE ŞEYHLERİNİN İ'TİKADI

Hazırlayan:

Ebu Muhammed Selefı

MUVAHHİD YAYINLARI

www.almuwahhid.com

MÜELLİFİN TERCEME-İ HÂLİ

İsmi - Doğumu

Ebu Abdullah Muhammed ibni İsmail ibni İbrahim ibn'ul Muğira ibni Berdizbe el-Buhari 194H-256H

Buhara şehrinde hicri 194 yılı Şevval ayının on üçüncü Cuma günü (21 Temmuz 810), Cuma namazından sonra doğmuştur.¹

Tam ismi, Ebu Abdullah Muhammed ibni İsmail ibni İbrahim ibn'ul Muğire ibni Berdizbeh el-Cu'fi'dir.²

İmam Buhari'nin babası olan İsmail ibni İbrahim, Hammad ibni Zeyd'den ve Malik'ten rivayet eder. Ondan da Iraklılar rivayet etmişlerdir. Onu oğlu et-Tarih'ul Kebir'de zikr edip, İsmail ibni İbrahim ibn'ul Muğire, Malik'ten ve Hammad ibni Zeyd'den Hadis dinlemiş ve İbn'ul Mubarek (181/797)'e arkadaşlık eylemiştir.³ Buhari'nin babası takvalı âlimlerden idi. Ebu Muaviye'den ve bir cema'atten Hadis nakletti. Ondan da Ahmed ibni Ca'fer ile Nasr ibn'ul Huseyn Hadis rivayet ettiler.⁴

Yetiřmesi

İmam Buhari küçükken, babası vefat etti bu sebeble annesinin terbiyesinde bir yetim olarak büyüdü. Küçücük bir çocuk iken Kur'an'ı ezberledi, ilk tahsilini bitirdi, Arapça'yı kuvvetlice öğrendi.⁵

¹ İbni Kesir, el-Bidaye ve'n- Nihaye, hicri 256 yılında vefat eden şahsiyetler

² İbnu Makula, Kitab'ul İkmal; İbni Halikan, Vefeyat'ul A'yan, 3/329-331

³ İbni Hıbban, Kitab'us Sikaat

⁴ Zehebi, Tarih'ul İslam

⁵ Matbuat'ul Arabiyye, 1/534-537

İmam Buhari'nin gözleri, küçüklüğünde görmez olmuş, anesi rüyasında İbrahim Halil Peygamber (aleyhi selam)'ı görmüş, İbrahim (*Aleyhisselâm*) ona: Ey kadın, oğluna çok dua etmen sebebiyle Allah oğlunun gözlerini geri verdi, demiş, sabah olunca hakikaten Allah ona gözlerini geri vermiş, o da görür olmuştur.⁶

Talebelerinden ve Sahihi Buhari şarihlerinden Firabri şöyle dedi: Buhari'nin kâtibi olan Ebu Ca'fer ibnu Ebi Hatim'den işittim, o şöyle diyordu: Ben Buhari'ye: Senin işin nasıl başladı? diye sordum. Buhari şöyle dedi: Ben on yaşında, yahud biraz daha küçükken mektebde kalbime hadis ezberlemek ilham olundu. Bundan sonra mektebi bitirip çıktım. On yaşından sonra da ed-Dahili'ye ve ondan başka üstadlara gidip gelmeye başladım. Bir defasında ed-Dahili, insanlara karşı okumakta olduğu Hadislerden birinde: Sufyan, Ebu'z Zubeyr'den, o da İbrahim'den ... senedini söyledi. Bunun üzerine ben ona: Ebu'z Zubeyr, İbrahim'den rivayet etmedi, deyiverdim. Bu i'tirazımdan dolayı beni azarladı. Ben de kendisine: Eğer yanında mevcut ise asıl nüshaya müracaat et de bak, dedim. Hemen odasına gidip asıl nüshaya baktı. Sonra bizim yanımıza döndü ve bana hitaben: Ey çocuk o, sened nasıldır? dedi. Ben: O sened, ez-Zubeyr ibn'ul Adiyy, İbrahim'den şeklindedir, dedim. Bunun üzerine benden kalemi aldı, kitabını düzeltti ve: Sen doğru söyledin, dedi. Buhari'nin arkadaşlarından biri: Sen o zaman kaç yaşında idin? diye sordu. Buhari: On bir yaşında bulunuyordum, dedi.

Buhari kendisi şöyle anlatmıştır: On altı yaşına girdiğim zaman Abdullah ibn'ul Mubarek (181/797) ile Veki ibn'ul Cerrah (197/812)'ın kitaplarını ezberlemiş ve Ashabu Re'y namını alan Irak müctehidlerinin kavillerini, re'ylerini öğrenmiştim.

⁶ Guncar, Buhara Tarihi; el-Lalekai, Şerh'us Sunen, Babu Keramat'ul Evliya; İbni Kesir, el-Bidaye ve'n Nihaye, Hicri 256 yılında vefat eden şahsiyetler

Bundan sonra hacc etmek ve ilim talep etmek için kardeşim Ahmed ve annem ile birlikte Mekke'ye gittim. Hacc ettikten sonra kardeşim Buhara'ya döndü ve orada öldü.⁷

Buhari hadis tahsili için Mekke'de kaldı. Bu, 210H yılı idi. Yezid ibni Harun (212/827) ve Ebu Davud et-Tayalisi (203/813) gibi yüksek tabakaya yakın olanlara yetişmiştir. Kendisi "Medine Şam'a ve Mısır'a gittim.⁸ Cezire'ye iki defa, Basra'ya dört defa gittim. Hicaz'da altı sene ikamet ettim. Küfe ve Bağdad'a kaç defa girip çıktığımı saymıyorum." demiştir.⁹

Ca'fer ibn Muhammed el-Kattan şöyle demiştir: Ben Buhari'den işittim, şöyle diyordu: "Ben binden fazla alimden hadis yazdım. Yanımda isnadını zikr edemeyeceğim hiçbir hadis mevcut değildir."

Buhari'nin el-Cami'u's Sahih'inin Hadislerini bizzat kendilerinden aldığı üstadlarının sayısı 289 kadardır.¹⁰

Buhari'nin ilim aldığı şeyhlerinin isimleri birazdan akidesini anlattığı yerde kendi dilinden nakledilecektir inşaAllah.

Talebeleri

İmam Buhari'nin talebeleri ve kendisinden Hadis alanlara gelince, bunların sayısı pek çoktur. Firabri: el-Cami'us Sahih kitabını Buhari'den doksan bin kişi işitti. Bu gün onlardan ben- den başka kimse kalmadı. Buhari'nin meclisinde yirmi binden fazla kişi hazır bulunur ve kendisinden hadis alırlardı¹¹, demiştir. İmam Buhari'nin üstadlarından¹², akranlarından¹³,

⁷ Hedy'us Sari, 478-479; İrşad'us Sari, 31

⁸ Mukaddimetu Feth'ul Bari, 464

⁹ Tabakat'uş Şafiyye, 2/5

¹⁰ İbni Hacer, Hedy'us Sari, 380-465,479; Buhari'nin Kaynakları, 200-303

¹¹ Hatib Bağdadi, Tarih; İbni Kesir, el-Bidaye ve'n Nihaye, Hicri 256 yılında vefat eden şahsiyetler

¹² Muhammed ibni Halef ibni Kuteybe, Abdullah ibni Muhammed el-Musnidi vb.

¹³ Ebu Zur'a er-Razi, Ebu Hatim er-Razi vb.

kendisi gibi büyük hafız olanlardan¹⁴ ve diğer birçok kişi Hadis nakletmiştir.¹⁵

Eserleri

Te'lif ettiği eserler şunlardır:

el-Cami'us Sahih'ul Musned'ul Muhtasaru min Umuri Rasu-
lillah ve Sünenihi ve Eyyamihi. 12 asırdan beri İslam alimleri-
nin ve onlara tabi olarak bütün Muhammed *Sallallahu Aleyhi ve*
Sellem Ümmeti'nin "İki Sahih"den birincisi kabul ettikleri bu
eser, Kur'an-ı Kerim'den sonra gökkubbesi altındaki kitapların
en sahihidir.

el-Edeb'ul Müfred; Birr'ul Valideyn; et-Tarih'ul Kebir; et-
Tarih'ul Evsat; et-Tarih'us Sağır; Kitab'ud Duafa; el-Cami'ul
Kebir; el-Musned'ul Kebir; et-Tefsir'ul Kebir; Kitab'ul Eşribe;
Kitab'ul Hibe; Esami'us Sahabe; Kitab'ul Mebcut; Kitab'ul
Küna; Kitab'ul Fevaid; Ref'ul Yedeyn fi's Salat; Kitab'ul Kıraa
Halfe'l İmam.¹⁶

Halku Efal'il İbad. Bunu kendisi ile ez-Zuhli arasında vaki
olan olay sebebiyle tasnif etmiştir.

Kitab'ul Vuhdan. Bu sahabilerden ancak bir tek Hadisi bu-
lunanları toplamaktadır. Sulasiyyat. Peygamber'den üç ravi ile
gelen 22 Hadislik bir risaledir.¹⁷

¹⁴ Müslim ibn'ul Haccac el-Kuşeyri, Ebu'l Fadl Ahmed ibni Seleme el-Bezzar, Ebu Bekr ibni
İshak ibni Huzeyme, Muhammed ibni Nasr el-Mervezi, İmam en-Nesa'i, Ebu İsa et-Tirmizi,
Ebu Bekr ibni Ebi'd Dünya, Ebu Bekr el-Bezzar, Ebu'l Kasım el-Bağavi, Muhammed ibn
Yusuf el-Firabri, Ahmed ibn Hamdun el-A'meş vb.

¹⁵ Hedy'us Sari, 492-494; İrşad'us Sari, 1/32-33

¹⁶ Hayr'ul Kelam fi'l Kıraa Halfe'l İmam

¹⁷ İbni Nedim, Fihristu ibn Nedim, 335-336; İbni Hacer el-Askalani, Hedy'us Sari li Feth'ul
Bari Mukaddimeti Şerhi Sahih'ul Buhari, 1/195, 493; Kastallani, İrşad'us Sari li Şerhi Sa-
bih'ul Buhari, Mukaddime, 1/19-46; Keşfuz Zunun, 1/541-555; Tarihu Bağdad, 2/4-35; Ta-
bakat'uş Şafiyye, 2/2-19

Bidatçilere Karşı Mücadelesi

İmam Buhari, Halk'ul Kur'an, kader, ihtiyar, cebir gibi konuların yoğun bir şekilde yaşandığı bir dönemde yaşamıştı. Hadis toplamak için gittiği birçok yerde bu gibi konularla yüz yüze gelmiş ve bu konularda eserler vermiştir. Örneğin Basra'da 5 yıl kalmıştır. Basra kurulduğu günden itibaren ümmet içerisinde fitnelerin ekilip tohumlar verdiği bir yer olmuştur. Kelami ekollerin odak noktası, siyasi ayaklanmaların merkezi, Mu'tezile Mezhebi'nin önemli bir merkezi olmuştur. Aynı zamanda, Ehli Hadis-Ehli Rey mücadelesinde de yerini almış Ehli Hadis düşüncesini savunmuş, Ehli Rey'i temsil edenleri eleştirmiştir.

İmam Buhari de başka birçok alim gibi fitneye maruz kalmış, dışlanmış, tehdit edilmiş ve maalesef bu hal üzere can vermiştir. Hakim'in rivayetine göre 250H yılında Nisabur'a gittiğinde, Buhari'ye Kur'an'ın lafız olup olmadığı soruldu. İmam Buhari şu cevabı verdi: "Fiillerimiz mahlûktur, lafızlarımız da fiillerimizin bir parçasıdır." Bu sözü infiale yol açmış, orada bulunanlardan kimisi: Buhari, "Lafzi bi'l Kur'ani mahlukun (Kur'an'ın lafız mahluktur)" demiştir, dediler. Kimileri de, öyle demedi, dediler. İşin sonu, kavgaya vardı. Ardından İmam Buhari, "bunu kim söylerse bid'atçıdır. Onun ne meclisine oturulur, ne de kendisiyle konuşulur" ve yine "Kur'an'ın yaratılmış olduğunu söyleyen, meclisimizde oturmasın!" denilerek yalnız bırakılmış, sonrasında hayatından endişe etmesi üzerine Nisabur'u terketmek zorunda kalmıştır.¹⁸

Ebu Ahmed ibni Adiy de şöyle dedi: Üstadlardan bir cema'at bana şöyle zikretti: Muhammed ibni İsmail el-Buhari Nisabur'a geldiği zaman huzuruna çok insan toplandı. O vaktin

¹⁸ Hakim, Tarihu Nisabur; Hedy'us Sari, 491-492; İrşad'us Sari, 1/37-38

üstadlarından biri ona hased etti ve Hadisciler topluluğuna hitaben: Muhammed ibni İsmail "Lafzi bi'l Kur'ani mahlukun" demektedir, dedi. Buhari meclise geldiği zaman bir adam ona doğru ayağa kalktı ve: "Ya Eba Abdillah! Lafzi bi'l Kur'an hakkında ne dersin; o mahluk mudur, yoksa gayri mahluk mudur?" diye sordu. Buhari o zattan yüz çevirdi ve üç kere ona cevap vermedi. O kimse sualinde ısrar etti. Bunun üzerine Buhari: Kur'an Allah'ın Kelamı'dır, mahluk değildir. Kulların fiilleri ise mahluktur. Bu mes'elenin hakikatine muttali olmak için aşırı gitmek (yani bu mes'eleyi derinleştirmek veya bununla insanları imtihan etmek) bid'attır, dedi. Bu söz üzerine o adam: Buhari "Lafzi bi'l Kur'anı mahlukun" demiştir, diyerek, insanlar arasında şerr ve fitne peyda edip tahrik etti.

O sırada Nisabur'un önde gelen imamı İmam Zuhli, Buhari ve yanındakileri dışlamış, Kur'an Allah'ın Kelamı'dır; mahluk değildir. Kim "Lafzi bi'l Kur'anı mahlukun" iddiasında bulunursa, o bir bid'atçıdır; onunla bir mecliste oturulmaz ve onunla konuşulmaz. Her kim Muhammed ibni İsmail'e giderse onu ittiham ediniz. Çünkü onun meclisinde, onun mezhebinde olanlardan başkası hazır olmaz demiştir. Bunun üzerine İmam Müslim Meclisi terk etmiş ardından İmam Zuhli'den yazdığı bütün Hadisleri bir hamalın sırtına yükleyip İmam Zühli'ye iade etmiş ve Sahih'inde Zühli'den işittiği bir tek Hadise dahi yer vermemiştir.

Hakim dedi ki: Hafız Ebu Abdillah ibn'ul Ahrem şöyle demiştir: Müslim ibn'ul Haccac ile Ahmed ibni Seleme, Buhari'ye bağlılıkları sebebiyle Muhammed ibni Yahya ez-Zuhli'nin meclisinden kalktıkları zaman, ez-Zuhli, Buhari'yi kasdederek: O adam bu şehirde sakın olamaz, dedi. İşte Buhari bu sözden ötürü endişelendi de oradan başka yere gitti.

Heva ehlinden pek çok kimse İmam Buhari’nin şöyle dediğini iddia etmiştir: “Kur’andan, benim telaffuz ettiğim mahluktur!” Bu iddia İmam Buhari’ye kadar ulaşmış ve bizzat İmam Buhari’nin kendisi tarafından yalanlanmıştır:

“Nasr ibni Muhammed şöyle demektedir: Ben, Muhammed ibni İsmail el-Buhari’nin şöyle dediğini işittim: Her kim, benim: “Kur’andan, benim telaffuz ettiğim mahluktur!” dediğimi iddia ediyorsa yalancıdır! Zira ben böyle birşey söylemedim.”¹⁹

Ebu Amr el-Haffaf şöyle demiştir: “Ben Buhari’ye geldim ve onunla Hadise dair münakaşa ettim, ta ki ona: Ey Ebu Abdullah! Burada bir kimse var ki, senin şöyle dediğini (“Kur’andan, benim telaffuz ettiğim mahluktur!”) söylüyor. Buhari şöyle dedi: Ey Ebu Amr! Benim sana (bu hususta) ne söylediğimi ezberle: Her kim, benim: “Kur’andan, benim telaffuz ettiğim mahluktur!” dediğimi iddia ediyorsa, o yalancıdır zira ben böyle bir şey demedim. Ben sadece: ‘Kulların amelleri yaratılmıştır’ dedim.”²⁰

Ebu Abdullah Muhammed ibni Ahmed İbni Muhammed el-Ma'ruf bi-Ğuncar el-Buhari (412/1021) de Buhara Tarihi'nde şöyle dedi: Bize Halef ibni Muhammed tahdis edip şöyle dedi: Ben Nişabur'da Ebu Emr Ahmed ibni Nasr en-Nişaburi el-Haffaf'tan işittim, şöyle diyordu: Biz bir gün Ebu İshak el-Kuraşi'nin yanında idik. Beraberimizde Muhammed ibni Nasr el-Mervezi de vardı. Derken aramızda Muhammed ibni İsmail'in zikri geçti. Bunun üzerine Muhammed ibni Nasr şöyle dedi: Ben Buhari'den işittim, o şöyle diyordu: Her kim benim "Lafzi bi'l Kur'anı mahlukun" dediğimi iddia ederse o bir yalancıdır.

¹⁹ Tabakat'ul Hanebila, 1/277; Zehebi, Siyer A'lam'un Nubela, 12/457

²⁰ Tarih'ul Bağdad, 2/32; Mukaddimetu Feth'ul Bari, 492; Siyeru A'lam'un Nubela, 12/457-458

Çünkü ben o sözü söylemedim. Bunun üzerine o, Buhari'ye hitaben: Ya Eba Abdillâh! İnsanlar bu mes'eleye dalmışlar ve çok söz etmişlerdir, dedi. Buhari de. Sana söylemekte olduğum sözden başka bir sözüm yoktur, dedi.

Muhammed ibni Yusuf el-Firabri de şöyle dedi: Ben Muhammed ibni İsmail'den işittim, şöyle diyordu: Kulların fiillerine gelince, o mahluktur. Bize Ali ibni Abdillâh tahdis etti. Bize Mervan ibni Mua'viye tahdis etti. Bize Ebu Malik, Rabi'den; o da Huzeyfe'den olmak üzere tahdis etti. Huzeyfe şöyle demiştir: Rasûlullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*: "Allah Te'ala her san'atkarı ve san'atını halk eder" buyurdu. Buhari sonra şöyle ilave etti: İnsanların hareketleri, sesleri, kazanmaları ve yazmaları mahluktur. Amma okunan, Mushaflarda tesbit olunan, satırlara dizilip yazılan, kalblerde hıfz edilen Kur'an'a gelince, o Allah Kelâmı'dır, mahluk değildir. Allah Te'ala: **"Hayır, O (Kur'an) kendilerine ilim verilmiş insanların sinelelerinde apaçık ayetlerdir..."**²¹ buyurdu. Fulan güzel kıraatli, fulan çirkin okuyuşlu denir, fakat güzel Kur'anlı, çirkin Kur'anlı denmez. Kullara ancak kıraat nisbet edilir. Çünkü Kur'an, Rabbin Kelâmı'dır. Kıraat ise kulun fiilidir. Hiçbir kula Allah'ın emrinde ilimsiz şeri'at koymak hakkı yoktur.²²

Bana Ebu'l Velid ed-Derbendi haber verip şöyle dedi: Bize Muhammed ibni Ahmed ibni Muhammed ibni Süleyman haber verip şöyle dedi: Bize Ebu Nasr Ahmed ibni Sehl ibni Hamduye haber verip şöyle dedi: Bize Ebu'l Abbas el-Fadl ibni Bisam haber verip şöyle dedi: Ben İbrahim ibni Muhammed'den işittim, şöyle diyordu: Muhammed ibni İsmail, Hartenk'te öldüğü zaman, onun defnini ben üzerime aldım. Onu Semerkand'a taşımak ve orada gömmek istedim. Fakat bir arkadaşımız bizi bu

²¹ el-Ankebut 29/49

²² Tabakat'uş Şafiiyyet'il Kübra, 2-19; Hedy'us Sari, 491-492; İrşad'us Sari, 38

işe bırakmadı, artık Buhari'yi Hartenk'te gömdük. Onun definini bitirip de kalmakta olduğum menzile döndüğümde, konağın sahibi bana şunları söyledi:

Dün Buhari'den sorup şöyle dedim: Ya Eba Abdillâh! Kur'an hakkında ne dersin? Kur'an Allah Kelamı'dır, gayrı mahluktur, dedi. Ben tekrar ona: İnsanlar senin: Mushaf'larda Kur'an yoktur, insanların göğüslerinde Kur'an yoktur, demekte olduğunu iddia ediyorlar, dedim. Buhari: Benden söylerken işitmediğin bir şeyi benim aleyhimde şehadet etmeden dolayı Allah'tan mağfiret dilerim. Ben Allah'ın buyurduğu gibi: "Andolsun Tur'a, neşredilmiş kağıtlar içinde yazılı Kitab'a..." diyorum ve: Mushaf'larda Kur'an vardır, insanların göğüslerinde Kur'an vardır, diyorum. Kim bunun gayrisini söylerse tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse iyi, yoksa onun yolu küfür yoludur.²³

İbni Adiyy şöyle dedi: Ben Abd'ul Kuddus ibni Abd'il Cebbar'dan işittim, şöyle diyordu: Buhara Valisi Halid ibni Ahmed, Muhammed ibni İsmail el-Buhari'nin Buhara'dan çıkmasını emrettiği zaman Buhari, Semerkand köylerinden bir köy olan ve Semerkand'dan iki fersah kadar uzaklıkta bulunan Hartenk'e çıkıp gitti. Orada Buhari'nin akrabaları vardı; onların yanına indi. Ravi dedi ki: Ben Buhari'den işittim, gecelerden bir gece namazı bitirmiş olduğu halde duasında şöyle diyordu: Ya Allah! Bunca genişliğine rağmen arz bana dar geldi, artık beni kabz edip kendine al! Zira bir Hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur: "Bir kavme fitne düşürmek istediğin zaman ey Rab-bim, bizleri fitneye bulaşmadan vefat ettir." Buhari bu duasının ardından hastalandı. Vefatı da Ramazan Bayramı gecesi Cumartesi gecesi, yatsı namazı sırasında vukua geldi. Bayram günü öğleden sonra cenaze namazı kılındı...

²³ Tarihu Bağdad, 1/32; İmam el-Lalika'ı, Şerhu Usuli İ'tikad Ehli's Sünnet ve'l Cema'at, 2/395, #610

el-Hasen ibn'ul Huseyn şöyle dedi: Buhari'nin ömür müddeti 62 seneden on üç gün eksik olmuştur.²⁴

İbn ishak er-Reyhani'den nakledildiğine göre Buhari şöyle dermiş:

Ben "es-Sahih" adlı kitabımı onaltı yılda yazdım. Onu altı-yüzbin Hadis arasından çıkardım. Bu kitabı benimle Yüce Allah arasında bir hüccet kıldım.

Abdullah ibni Ahmed ibni Hanbel dedi ki: Babamı şöyle derken dinledim: Horasan, Muhammed ibni İsmail el-Buhari gibisini çıkartmamıştır.

Vefatı

Yüce Allah'ın rahmetine gark olmasını niyaz ettiğimiz bu yüce imam Ramazan bayramı gecesi yatsı namazı sıralarında vefat etti. Ramazan bayramı birinci günü öğleden sonra (256H) yılında defnedildi.²⁵

²⁴ Hedy'us Sari, 478-495; Tarihu Bağdad, 2/4-34; Tabakat'uş Şafiiyye, 2/2-19; Irşad'us Sari, Mukaddime, 1/19-46; İbni Kesir, el-Bidaye ve'n Nihaye, Hicri 256 yılında vefat eden şahsiyetler

²⁵ İbnu İmad, Şezerat'uz Zeheb, 2/134-136

İmam Buhari'nin ve Şeyhlerinin İ'tikadi²⁶

İbni Hacer el-Askalani, Buhari'nin i'tikadi görüşlerinden bir kısmını şöyle nakletmektedir:

Hakim şöyle dedi: Ben Ebu'l Velid Hassan ibni Muhammed el-Fakih'ten işittim, şöyle diyordu: Ben Muhammed ibni Nu'aym'dan işittim, şöyle diyordu: Ben kendisi hakkında vaki olanlar vaki olduğu zaman Muhammed ibni İsmail (el-Buhari'y)e imanın mahiyetinden sordum. Buhari: "İman, kavî (söz) ve ameldir, artar ve eksilir. Kur'an Allah'ın Kelamı'dır. Allah'ın Kelamı mahlûk değildir. Rasulullah (*Sallallahu Aleyhi ve Sellem*)'in sahabilerinin en faziletlisi Ebu Bekr (*Radiyallahu Anh*)'dır, ondan sonra Ömer (*Radiyallahu Anh*)'dır, ondan sonra Osman (*Radiyallahu Anh*)'dır, ondan sonra Ali (*Radiyallahu Anh*)'dır. İşte ben ancak bu inanç üzere yaşadım ve ancak bunun üzerinde ölürüm ve inşallah ancak bu iman üzere diriltilirim", dedi.²⁷

²⁶ Not: Bu kısa risale İmam Buhari'nin akidesini göstermektedir. Fakat bunun dışında İmam Buhari'nin selef akidesi üzere olduğunun en büyük delili bizzat en önemli eseri olan "Cami'us Sahih"dir. "Sahih-i Buhari" olarak bilinen bu muhteşem eserin özellikle iman ve tevhid kitapları -bab başlıklarıyla beraber- incelendiğinde bu husus açıkça görülür. İmam Buhari, bid'at fırkaların başı olan Kaderiye, Cehmiyye, Hariciler ve Rafizilere karşı ilimle mücadele etmiştir. Sahih isimli meşhur eserinin konu başlıkları bu reddiyeler için özenle seçilmiş cümlelerden oluşmaktadır. Sahih'te yer alan Kitab'ut Tevhid ve'r Redd ale'l Cehmiyye ve Ğayrihim babı Kaderiyye ve Cehmiyyeye, Kitab'ul Fiten Haricilere, Kitab'ul Ahkam Rafizilere, Kitab'ul İman diğer kelami fırkaları da içermekte olup özelde Mürcie'ye reddiye mahiyetinde kaleme alınmıştır. Sahih'in mevzubahis bölümleri ve yine bundan başka Sahih'deki Kitab'ul Fiten bölümü ile, bir başka eseri olan Halku Ef'al'il İbad isimli eserinden anlaşıldığı üzere İmam Buhari, itikadi meselelerle yakından ilgilenmiş, Selefi Salihin akidesini savunmuş ve Ehli Sünnet ve'l Cema'at Mezhebi'nin oluşumuna katkı sağlamış büyük bir imamdır. Fakat ne yazık ki son asırlarda -belki de kasıtlı olarak- Buhari'nin asıl metninden ziyade bab başlıkları ve Buhari'nin açıklamalarının çıkartılıp sadece Hadis metinlerinin bırakıldığı muhtasar metinleri -başta Zebidi'nin Tecrid-i Sarih'i olmak üzere- yaygınlaştırılmıştır. Bu kuşa çevrilmiş kitaplarda mesela "Kitab'ut Tevhid ve'r Redd ale'l Cehmiye" bölümüne bakan bir kimse bir kaç Hadisten başka bir şey görmez ve bu bölümün Cehmiye'yle ne alakası olduğunu anlamaz. Halbuki Buhari bu bölümü sırf Allah'ın sıfatlarını te'vil ve tahrif eden Cehmiye'yi red etmek için açmıştır. O bakımdan Sahih'in muhtasarlarından ziyade orjinal metni veya orjinal metnin çevirilerinin okunmasını tavsiye ederiz.

²⁷ İbni Hacer el-Askalani, Heyd'us Sari li Feth'ul Bari Mukaddimeti Şerhi Sahih'ul Buhari, 491-492

İbni Vaddah ve Mekki ibni Halef dedi ki: Bizler Muhammed ibni İsmail'i şöyle derken dinledik: Ben bin hatta daha fazla ilim adamından (Hadis) yazdım, "İman hem söz, hem ameldir" demeyenlerden de Hadis yazmadım.²⁸

İmam el-Lalika'i (*Rahimehullah*), İmam Buhari'nin ve selef-den onun kendilerinden rivayette bulunduğu binden fazla şeyhinin i'tikadını naklederek dedi ki:

اعْتَقَادُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ فِي جَمَاعَةٍ مِنَ السَّلَفِ الَّذِينَ يَرْوِي عَنْهُمْ

أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ حَفْصِ الْهَرَوِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ بْنِ مُوسَى الْجُرْجَانِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا مُحَمَّدٍ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنَ مُحَمَّدٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْبُخَارِيَّ بِالشَّاشِ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيَّ يَقُولُ: " لَقِيتُ أَكْثَرَ مِنْ أَلْفِ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ أَهْلَ الْحِجَازِ وَمَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ وَالْكُوفَةِ وَالْبَصْرَةِ وَوَأَسَاطِ وَبَغْدَادَ وَالشَّامَ وَمِصْرَ لَقِيتُهُمْ كَرَّاتٍ قَرْنًا بَعْدَ قَرْنٍ ثُمَّ قَرْنًا بَعْدَ قَرْنٍ، أَدْرَكْتُهُمْ وَهُمْ مُتَوَافِرُونَ مُنْذُ أَكْثَرَ مِنْ سِتِّ وَأَرْبَعِينَ سَنَةً، أَهْلَ الشَّامِ وَمِصْرَ وَالْجَزِيرَةِ مَرَّتَيْنِ وَالْبَصْرَةَ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ فِي سِتِّينَ ذَوِي عَدَدٍ بِالْحِجَازِ سِتَّةَ أَعوَامٍ، وَلَا أَحْصِي كَمْ دَخَلْتُ الْكُوفَةَ وَبَغْدَادَ مَعَ مُحَدِّثِي أَهْلِ خُرَاسَانَ، مِنْهُمْ الْمُكِّيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ، وَيَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَعَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَشَهَابُ بْنُ مَعْمَرٍ، وَبِالشَّامِ مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْفَرِيَّابِيُّ، وَأَبَا مُسْهِرٍ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنُ مُسْهِرٍ، وَأَبَا الْمُعِيرَةِ عَبْدِ الْقُدُوسِ بْنِ الْحَجَّاجِ، وَأَبَا الْيَمَانِ الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، وَمِنْ بَعْدِهِمْ عِدَّةٌ كَثِيرَةٌ، وَبِمِصْرَ: يَحْيَى بْنُ كَثِيرٍ، وَأَبَا صَالِحٍ كَاتِبُ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ، وَسَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، وَأَصْبَغُ بْنُ الْفَرَجِ، وَنُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، وَبِمَكَّةَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُفَرِّئِ، وَالْحَمِيدِيُّ، وَسُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَاضِي مَكَّةَ، وَأَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَزْرَقِيُّ، وَبِالْمَدِينَةِ إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، وَمُطَرِّفُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ نَافِعٍ الزُّبَيْرِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ أَبَا مُصْعَبٍ الزُّهْرِيُّ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ حَمْرَةَ الزُّبَيْرِيُّ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ، وَبِالْبَصْرَةِ أَبَا عَاصِمٍ الضَّحَّاكُ بْنُ مَخْلَدٍ الشَّيْبَانِيُّ، وَأَبَا الْوَلِيدِ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، وَالْحَجَّاجُ بْنُ الْمُنْهَالِ، وَعَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ الْمَدِينِيُّ، وَبِالْكُوفَةِ أَبَا نُعَيْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، وَعَبِيدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، وَأَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، وَقَبِيصَةَ بْنُ عَقْبَةَ، وَابْنَ ثُمَيْرٍ، وَعَبْدُ اللَّهِ وَعُثْمَانُ ابْنَا أَبِي شَيْبَةَ. وَبِبَغْدَادَ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ،

²⁸ İbnu İmad, Şezerat'uz Zeheb, 2/ 134-136

وَيَحْيَىٰ بَنَ مَعِينٍ، وَأَبَا مَعْمَرٍ، وَأَبَا حَيْثَمَةَ، وَأَبَا عُبَيْدٍ الْقَاسِمَ بْنَ سَلَامٍ، وَمِنْ أَهْلِ الْجَزِيرَةِ: عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ الْحَزَلِيُّ، وَبَوَاسِطُ عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، وَعَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ عَاصِمٍ، وَبِمَرْوِ صَدَقَةَ بْنُ الْفَضْلِ، وَاسْحَاقَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْطَلِيَّ. وَاکْتَفَيْنَا بِتَسْمِيَةِ هَؤُلَاءِ كَيْ يَكُونَ مُخْتَصَرًا وَأَنْ لَا يَطُولَ ذَلِكَ، فَمَا رَأَيْتُ وَاحِدًا مِنْهُمْ يَخْتَلِفُ فِي هَذِهِ الْأَشْيَاءِ: أَنَّ الدِّينَ قَوْلٌ وَعَمَلٌ؛ وَذَلِكَ لِقَوْلِ اللَّهِ: {وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيُعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ} [البينة: 5]

وَأَنَّ الْقُرْآنَ كَلَامُ اللَّهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ لِقَوْلِهِ: {إِنْ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ}. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ: قَالَ ابْنُ عُيَيْنَةَ: فَبَيَّنَ اللَّهُ الْخَلْقَ مِنَ الْأَمْرِ لِقَوْلِهِ: {أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ} [الأعراف: 54]. وَأَنَّ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ بِقَدَرٍ لِقَوْلِهِ: {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ} [الفلق: 2] وَلِقَوْلِهِ: {وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ} [الصفافات: 96] وَلِقَوْلِهِ: {إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ} [القمر: 49]. وَلَمْ يَكُونُوا يُكْفَرُونَ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ بِالذَّنْبِ لِقَوْلِهِ: {إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ} [النساء: 48]. وَمَا رَأَيْتُ فِيهِمْ أَحَدًا يَتَنَاوَلُ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَتْ عَائِشَةُ: «أُمِرُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لَهُمْ» وَذَلِكَ قَوْلُهُ: {رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ} [الحشر: 10]. وَكَانُوا يَتَهَوَّنُونَ عَنِ الْبِدْعِ مَا لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ؛ لِقَوْلِهِ: {وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا} [آل عمران: 103] وَلِقَوْلِهِ: {وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا} [النور: 54]. وَيَحْتُونُ عَلَى مَا كَانَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاتَّبَاعُهُ لِقَوْلِهِ: {وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ} [الأنعام: 153]. وَأَنَّ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ لِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "ثَلَاثٌ لَا يَغْلُ عَلَيْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ: إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ، وَطَاعَةُ وَلاَةِ الْأَمْرِ، وَلِزُومُ جَمَاعَتِهِمْ، فَإِنْ دَعَوْتُهُمْ تُحِيطُ مِنْ وَرَائِهِمْ"، ثُمَّ أَكَّدَ فِي قَوْلِهِ: {أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ} [النساء: 59]. وَأَنَّ لَا يَرَى السَّيْفَ عَلَى أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَقَالَ الْفَضْلِيُّ: "لَوْ كَانَتْ لِي دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ لَمْ أَجْعَلْهَا إِلَّا فِي إِمَامٍ؛ لِأَنَّهُ إِذَا صَلَحَ الْإِمَامُ أَمِنَ الْبِلَادُ وَالْعِبَادُ. قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ: «يَا مُعَلِّمَ الْخَيْرِ، مَنْ يَجْتَرِئُ عَلَى هَذَا

Ebu Abdullah Muhammed ibni İsmail el-Buhari rahimehullah ve selefden onun kendilerinden rivayette bulunduğu bir grubun i'tikadı:

Ahmed ibni Muhammed ibni Hafs el-Hervi dedi ki, Muhammed ibni Ahmed ibni Seleme bize rivayet edip dedi ki, Ebu'l Huseyn Muhammed ibni İmran ibni Musa el-Cercani rivayet ederek bize dediki: Ben, eş-Şaş'dan Ebu Muhammed Abd'ur Rahman ibni Muhammed ibni Abd'ur Rahman el-Buhari'nin şöyle dediğini işittim, ben Abdullah Muhammed ibni ismail el-Buhari'yi şöyle derken işittim:

Hicaz, Mekke, Medine, Küfe, Basra, Vasıt, Bağdad, Şam ve Mısır ilim ehlinden binden fazla kişi ile karşılaştım. Onlarla birkaç yıl aralıkla defalarca, sonra yine defalarca görüştüm.

Kırk altı yıldan daha fazla bir süreden beri onlar henüz çok sayıda mevcutken birkaç sene içinde Şamlılarla, Mısır ve Cezi-relilerle iki defa, Basralılarla dört defa görüştüm.

Hicazda altı yıl kaldım.

Horasan ehli hadis alimleriyle Kufe'ye ve Bağdad'a kaç defa girdiğimin sayısını bilemiyorum. Mekki ibni İbrahim, Yahya ibni Yahya, Ali ibn'ul Hasen ibni Şakik, Kuteybe ibni Sa'id ve Şihab ibni Ma'mer bunlardandır.

Şam'da; Muhammed ibni Yusuf el-Firyabi, Ebu Mushir Abd'ul A'la ibni Mushir, Ebu Muğire Abd'ul Kuddus ibn'ul Haccac, Ebu'l Yeman el-Hakem ibni Nafi ile ve onlardan sonra pek çok kimse ile karşılaştım.

Mısır'da; Yahya ibni Kesir, Leys ibni Sa'd'ın katibi Ebu Salih, Sa'id ibni Ebi Meryem, Esbağ ibn'ul Ferh ve Nu'aym ibni Hammad ile görüştüm.

Mekke'de; Abdullah ibni Yezid el-Mukri el-Humeydi, Mekke kadısı Süleyman ibni Harb ve Ahmed ibni Muhammed el-Ezraki ile,

Medine'de; İsmail ibni Ebi Uveys, Mutarrif ibni Abdullah, Abdullah ibni Nifa ez-Zubeyri, Ahmed ibni Ebi Bekr Ebu Mus'ab ez-Zuhri, İbrahim ibni Hamza ez-Zübeyri ve İbrahim ibn'ul Munzir el-Hizami ile,

Basra'da; Ebu Asım ed-Dahhak ibni Mahled eş-Şeybani, Ebu'l Velid ibni Hişam ibni Abd'ul Melik, el-Haccac ibn'ul Minhal ve Ali ibni Abdullah ibni Ca'fer el-Medeni ile,

Kufe'de Ebu Nu'aym el-Fadl ibni Dukeyn, Ubeydullah ibni Musa, Ahmed ibni Yunus, Kabisa ibni Ukbe, İbni Numeyr, Ebu Şeybe'nin iki oğlu Abdullah ve Osman ile,

Bağdad'da; Ahmed ibni Hanbel, Yahya ibni Ma'in, Ebu Ma'mer, Ebu Hayseme ve Ebu Ubeyd el-Kasım ibni Sellam ile,

Cezire halkından; Amr ibni Halid el-Harrani ile,

Vasıt'te; Amr ibni Amr ve Asım ibni Ali ibni Asım ile,

Merv'de; Sadaka ibn'ul Fadl ve İshak ibni İbrahim el-Hanzali ile karşılaştım.

Bunların ismini vermekle yetinmemizin sebebi sözü kısa kesmek ve uzayıp gitmemesi içindir. Ben onlardan herhangi bir kimsenin aşağıda kaydedeceğim hususlarda farklı bir kanaate sahip olduğunu görmedim:

İman Söz ve Ameldir

Din, söz ve amelden oluşur ve bu Allah (subhanehu ve teala)'nın şu buyruğu gereğince:

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ

الْقِيَمَةِ

“Oysa onlar, dini yalnızca O'na halis kılan hanifler (Allah'ı birleyenler) olarak sadece Allah'a kulluk etmek, namazı dosdoğru kılmak ve zekâtı vermekten başkasıyla

emrolunmadılar. İşte en doğru (dimdik ve sapasağlam) din budur.”²⁹

Kur’an Allah’ın Kelamı'dır

Kur’an Allah’ın Kelamı'dır ve mahlûk değildir, (bu; Allah'ın) buyruğu gereğince:

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ
الْهَآرَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ

“Gerçekten sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra arşa istiva eden Allah'tır. Gündüzü, durmaksızın kendisini kovalayan geceyle örten, güneşe, aya ve yıldızlara Kendi buyruğuyla baş eğdirendir.”³⁰

Ebu Abdullah Muhammed ibni İsmail şöyle dedi: İbni Uyeyne şöyle dedi: Yani, Allah, yaratılmış olan ile emrinden olanı birbirinden ayırtetmektedir. (Zira ayetin devamında şöyle buyrulmaktadır:)

أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

“Haberiniz olsun, yaratmak da, emir de (yalnızca) O'nundur. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir.”³¹

Kaza ve Kader

Hayır ve şer Allah’ın kaderi ile, (Allah'ın) buyruğu gereğince:

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

²⁹ el-Beyyine 98/5

³⁰ el-A'raf 7/54

³¹ el-A'raf 7/54

“De ki: Sabahın Rabbine sığınırım. Yarattığı şeylerin şerrinden.”³² ve (Allah'ın) şu buyruğu gereğince:

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

“Oysa Allah sizi de, yaptığınız şeyleri de yaratmıştır.”³³ ve (Allah'ın) şu buyruğu gereğinedir:

إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ

“Hiç şüphesiz, Biz, her şeyi kader ile yarattık.”³⁴

Büyük Günah ve Tekfir

(İmam Buhari’nin şeyhlerinin) hiçbirisi, Ehl-i Kible’den hiç bir kimseyi işlediği (büyük) günah sebebiyle tekfir etmemek-teydiler, (Allah'ın) şu buyruğu gereğince:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

“Allah, Kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını, (günahları) dilediği kimse için bağış-lar.”³⁵

Ashabın Üstünlüğü

Ben onlardan hiçbirinin, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’in ashabından herhangi birinden (saygınlığı) aldığını görmedim. Ayşe (radiyallahu anha) şöyle demiştir:

أَمَرُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لَهُمْ

“Onlar, sahabeler için mağfiret dilemekle emrolunmuşlar-dır.”

³² el-Felak 113/1-2

³³ es-Saffat 37/96

³⁴ el-Kamer 54/49

³⁵ en-Nisa 4/48; en-Nisa 4/116

(Bu; Allah'ın) şu buyruğu gereğince:

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ

“Onlardan sonra gelenler ise şöyle derler: Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin tutturma! Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin.”³⁶

Bi'datler ve Ehl-i Bi'dat

Onlar, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in ve ashabının üzerinde olmadığı bi'datleri yasaklamaktaydılar, (Bu; Allah'ın) şu buyruğu gereğince:

وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا

“Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin.”³⁷ ve (Allah'ın) şu buyruğu gereğince:

وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا

“Eğer (Rasulullah'a) itaat ederseniz, hidayet bulmuş olursunuz.”³⁸

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e ve Ashabına Tabi Oluş

Onlar, (insanları) Nebi sallallahu aleyhi ve sellem ve ashabının üzerinde bulunduğu şeye (tabi olmaya) teşvik ederlerdi, (Bu; Allah'ın) şu buyruğu gereğince:

³⁶ el-Haşr 59/10

³⁷ Al-i İmran 3/103

³⁸ en-Nur 24/54

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“Bu benim dosdoğru olan yolumdur. Şu halde ona uyun. Sizi O'nun yolundan ayıracak (başka) yollara uymayın. Bununla size tavsiye etti, umulur ki korkup sakınırsınız.”³⁹

Emirlerle Münasebet

Biz, yönetimi devralmış kişilerden (emir ve yöneticilerden) komutayı almak için uğraşmayız ve böyle bir girişimde bulunmayız, Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in buyruğu gereğince:

ثَلَاثٌ لَا يَغُلُّ عَلَيْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ: إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ , وَطَاعَةُ وُلاَةِ الْأَمْرِ , وَلِزُومُ جَمَاعَتِهِمْ , فَإِنْ دَعَوْتَهُمْ تُحِيطُ مِنْ وَرَائِهِمْ

“Şu üç grup insan hiç aldanmaz kalbi saf sağlam ve hak üzeredir. Yaptığı her şeyi ihlas ve samimiyetle yapan kişi, Müslümanların önder ve liderlerine nasihat eden kimse; cema'atin gerekliliğine inanan kişi. Bunların duası peşlerinden onları kuşatır.”⁴⁰

Bu (söz), (Allah'ın) şu buyruğu ile tasdik edilmiştir:

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ

“Ey iman edenler, Allah'a itaat edin; Rasule itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de (itaat edin).”⁴¹

Muhammed *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in ümmetinden olan (hiç) kimseye karşı kılıç kaldırılmaz. Fudayl şöyle demiştir:

³⁹ el-E’nam 6/153

⁴⁰ Tirmizi; İbni Mace; Ahmed, Müsned; Cami el-Usul, 1/265; Heysemi, Mecma’uz Zeva'id, 1/137-139

⁴¹ en-Nisa 4/59

لَوْ كَانَتْ لِي دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ لَمْ أَجْعَلْهَا إِلَّا فِي إِمَامٍ؛ لِأَنَّهُ إِذَا صَلَّحَ الْإِمَامُ أَمِنَ الْبِلَادُ وَالْعِبَادُ

“Eğer, benim kabul edilecek birtek duam olsaydı, (bu duayı) imamdan (emirden) başka bir kimse için kullanmazdım, zira imam (emir) salih olduğunda şehirler ve vatandaşlar huzur ve güven bulur.”

İbni Mübarek (Fudayl’ın bu sözüne ilişkin) şöyle demiştir:

يَا مُعَلِّمَ الْخَيْرِ، مَنْ يَجْتَرِئُ عَلَى هَذَا

“Ey hayrın muallimi (öğreticisi), senden başka buna karşı bu cesareti kim gösterebilir?”⁴²

⁴² İmam el-Lalika’i, Şerhu Usuli İ’tikadi Ehli’s Sünnet ve’l Cema’at, 1/194-197, #320